

UNITÁRIUS KÖZLÖNY

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE
KIADJA A DÁVID FERENC EGYLET

Alapította: Dr. BOROS GYÖRGY.

Boldog új évet!

Heraklesz a válaszuton a küzdelmet választotta s nem a gyönyörűséget, a kitartó erő forrásához folyamodott s nem a gondtalan lebzselésbe hanyatlott alá. Multját mélyen szívébe zárta s hittel előretört. Mi is az Őesztendőből átlépve az ujba, elkészülve kell, hogy legyünk az 1927-ik esztendő sok megpróbáltatására s nem állthatjuk magunkat könnyű étellel, gondtalan hónapokkal s élvezetelteli napokkal.

Nehéz multunk után ránkvár nehéz jövőnk s nekünk erős lélekkel és Istenbe vetett bizalmunkkal tántorodás nélkül kell átlépnünk az évek határát. Tántorgás nélkül, hordva magunkkal szívünk legmélyén a mi áldott, szenvedésekben megszentelt multunkat. A multat, de nem mint terhet, hanem mint erőnek állandó forrását. Amit apáink szenvedtek, amiért őseink küzdöttek, ami a mi örökségünk s aminek folytatása és diadalravivése a mi erdélyi magyar unitárius feladatunk.

Ó barátaim, testvéreim! nem tudjuk, mit hoz a jövő; de azt tudjuk, hogy mit akarunk. Békességet, szabadságot, igazságot s olyan testvéries életet, amellyel a kultúra és művelődés útjain az Istenországa felé közeledünk. Nyujtsátok kezeteiket, föl a szívekkel s kövessük az élet Mesterét a göröngyös földi utakon a lelkek biztos értékével. Előre! Isten velünk! A nemes munkához méltó újévet kívánunk.

* * *

A D. F. E. választmányának kérésére vállaltam, hogy a Nép barátja c. füzetrel együtt az Erkölcsei szabályokat is szétküldöm s ezt a mult számban az ár megjelölésével közöltem is.

Mivel nem tudtuk, hogy kik rendelték volt meg, mindenkinek küldöttünk s így némelyek kétszer is kaptak. A tulbuzgóságért elnézést kérek s kérem az érdekelt feleket, közöjjék velem a tény, hogy ennek megfelelőleg tudjunk itt az árak felvételénél intézkedni. Az Erkölcsei szabály ára darabonként 2 leu s nem annyi, amennyit tévedésből reája nyomtak volt.

Dr. K. E.

TÚZHELY MELLETT

Három nagy pap.

Deák Miklós, Fazakas Lajos, Ajtay János.

Nem tudom én melyik volt több, melyik dicsőbb, melyik nagyobb, csak áldom az Istenemet, hogy ily jó papokat adott a kicsiny unitárius egyháznak. Mindenik szolgált legalább negyven évet. Mindeniket egy-egy nagy, sőt a legnagyobb és legnépesebb egyházköztségbe hívta és helyezte a közbizalom.

Az unitárius egyház 110 papja számban kevésnek látszik, de erőben soknak és nagyoknak, ha őket a maguk kis, vagy nagy helyén látjuk.

Deák Miklós már mint papjelölt egy tanulmányával tünt föl, melyben a XVIII-ik század unitárius halotti beszédeit ismertette olyan jelesen, hogy a Keresztény Magvető kiadásra érdemesítette. Itt már bemutatkozott a jó stilisza. Egyházi beszédeit szónoki erő, választékosság és tiszta felfogás jellemezte. Mégis inkább imáival lett mintaszerű szónok. Gondolatait finom árnyalatokkal szövi egybe, bibliai idézetei és költői képei mindig találók, megkapók s gyakran elragadók.

Rendkívül érzékeny és inkább panaszra hajló, szenvedő kedélye ott termette a leghatásosabb imát és beszédet, ahol kiönthette jeremiási siralmait. Az alföldön tartott beszédei oly rendkívüli hatást értek el, hogy ma is emlegetik és sokáig nem fogják elfeledni. Hattyudalát Székelykeresztúrt a vendiák találkozóin imádkozta el. Utolsó beszédét saját szép nagy templomában. Kitűnő mesemondó volt, s csak a falusi élet sokféle viszontagsága és a pap százféle gondja magyarázza meg, hogy nem lett egyike Erdély termékeny szépiróinak.

Finom izlést, előkelő modort sajátított el ifju korában. Ennek köszönhette, hogy a Herceg Odeschalchy családhoz meghívták pár évre nevelőnek.

Papi szolgálatát Sepsiköröspatakon kezdette, Ürmösön folytatta, majd Tordátfalván és Szentmihály—Bencéd—Kobátfalva négyes gyülekezetében fejezte be. Szenvédélye volt az építés, javítás, újítás. Mind a négy helyen hagyott valami újat s mindeniken jó emléket.

Szentmihály gyönyörű nagy templomát az ő izlése szerint újították meg, de a toronyba nem tudott harangot tétetni. Az a darab vas, amelyen harang helyett tókázott a harangozó, mindig tőrészurás volt szívébe, mert nem tudta elhinni, hogy ha elől megy

az áldozattal, hivei nem fogják követni. Pedig ez az utolsó terve nem sikerült. Halála napján tette az utolsó kísérletet. Nem voltak hajlandók a hivek, sőt némelyek busítólag szóltak. Szívére vette, s a szíve már egyszer nagyon elgyengült volt. Akkor alig lehetett megmenteni. Most sehoggy. A következő éjszakán rövid szenvedés után örökre megszűnt dobogni a szív és gondolkozni az elme.

Fazakas Lajos is, mint Deák, a Nyíki völgy szülöttje. Vele együtt kezdette tanulói pályáját. Csupa szív, csupa tűz és mindig tépelődő lelkiismeret volt. Olyan jeles előkészülete volt a papi pályára, hogy már ifju korában egyik legnépesebb, de mindeniknél terhesebb egyházközségbe küldötte papnak a bizalom. Fazakas Lajos pap volt, a mi alatt azt értette, hogy a hivatalos kötelességet, ha török, ha szakad, pontosan és a maga idejében el kell végezni. Erős szervezetű ember volt s azt hitte, hogy neki nem lesz sok, ha négy szószeken és öt iskolában teljesít szolgálatot. Nyárádszentmárton, Csikfalva, Jobbágyfalva, Buzaháza, Kendő, sőt Nyárádszereda is az ő gondjára volt bízva. Egy amerikai pap, akinek saját autója van, talán könnyen elvégezhetné, de Fazakas Lajosnak egylovás kocsija sem volt. Ha hó, ha hév, ha tél, ha nyár, nem tesz különbséget, mert földolog a kötelesség. Ő nem is állott félre soha, hacsak a betegség le nem verte. Egyik helyről a másikra, szünetlenül száguldott. A mulasztás vagy a hiba kimagyarázása nem fért össze érzékeny szívével s ha mégis nem minden volt úgy, ahogy kellett volna, maga ellen fordult s valósággal üldözte, marcangolta tulérzékeny szívét. Azok a levelek, amelyeket e sorok írója őriz, majd a maga idejében a maga valóságában fogják bemutatni ezt a hihetetlenül mélyen érző lelkipásztort, mert a hiveket szeretni, védeni, érettök éjjelt nappalá tenni, kevés ember tudott jobban Fazakas Lajosnál.

Emésztette az a gond, hogy mindenik községben jó felekezeti iskolája legyen és ezt el is érte, pedig rengeteg sok akadállyal kellett megküzdenie. Mindennél jobban bántotta, ha hivei nem voltak kellő bizalommal és jó indulattal iránta és tervei iránt.

Az angol nyelvet könnyüséggel olvasta és fordította s boldog volt, hogy Clark F. Jakab amerikai unitárius lelkészben a magáéhoz hasonló gondolkozású szónokot fedezett föl. Mert bizonyos, hogy Fazakas Lajos legnagyobb volt, mint szónok. Erőteljes hangját aláfémasztotta jól megválogatott gondolatokkal és midőn hazafias érzelmeit szárnyra bocsátotta, senki sem menekült az elragadtatás elől. Ma is emlegetik s még jó ideig hire lesz 1921-ben a Főtanácson tartott beszédének. Ifjabb paptársai csüggetegen bizonytalanokva szóltak sorsukról. Fazakas Lajos a Jézus keresztjére, a Dávid Ferenc börtönére mutatva, kérdezte, hogy szabad-e csüggednünk és győzőtt. A vihar lecsillapult!

A nagy harc megtörte erejét s könnyen ingadozó önbizalma arra készítette, hogy kisebb ekkleziába menjen. Alső-felsőszentmi-

hályfalvára pályázott. Első és utolsó pályázata nem sikerült s ezt két ekklézsia és ő bánta tizenöt hosszú év alatt, mert betegsége is jelentkezett, egyes hívei is hálátlanok voltak s így fokozódó csüggedéssel először az esperességről, végül a palástról mondott le, pedig mennyire szeretett volna néhány évet pihenve nyugodtan élni.

Ajtay János sirján még rokkantalan halomban kezd fehér lepelt festeni a téli zord szél. Ő is, mint Deák, csak befordult ágyában és megszűnt tovább harcolni.

Első csatavesztését, a külföldi akadémiáról lemaradását, hamar kiheverte, mert főhatósága ismerte erős tettei készségét, kiváló tanulmányát, jó szónoki tehetségét, s bár Kolozsvár szülöttje, a székely fajrokonok iránti nagy vonzódását. Ajtay nyugodt tervező, alapos, mindenhez értő falusi papnak bizonyult a legnépesebb Homoródmás ekklézsiában. Népe nem volt szoktatva a vezetéshez, nem volt papi gonddal kezelve, nem volt fölvilágosítva arról, hogy a babonás kuruzslás nem a mostani világba való, nem szeretnék eléggé az okszerű kertészetet, méhészetet. Az ifju pap teljes erejét és soha nem lankadó buzgóságát népének szentelte. Első gondoljai közé tartozott a fogyasztási szövetkezet fölállítása, a népnek minden irányu oktatása és orvoslása. A régi híres papok mintájára a házi orvoslásnak számos fogását elsajátította, s mintha felesküdt orvos lett volna, az éjszakának bármely órájában azonnal megjelent a hívó szóra és soha sem siker nélkül, mert ahol nagyobb volt a baj, ott azonnal rendes orvoshoz utasította a beteg családját. Így sikerült a háromezer léleknek olyan világot teremteni a világforgalomból kieső Almáson, hogy ott mindenki rendesebbnek, buzgóbbnak látszott, mint másutt. Nagy segítséget talált nevében, a Kisgyörgy Sándor esperes leányában, aki már 25 éve megszervezte a Nőkészövetségét, ami azt jelenti, hogy mindent, ami egy falusi asszonnak szükséges, a papnétól megtanultak. Csak látni kellett, hogyan adta egyik asszony a másik kezébe a kilincset, ha bármiféle ügyes-bajos dolgok akadt. Almáson a papi iroda és a konyha soha sem volt üres s aki onnan elindult, senki semm ent üres kézzel és vigasztalás vagy kioktatás nélkül.

Jól emlékszem egy 12 tagu székely ifju csoportra. Kolozsvárt a kollégiumban voltak és készültek a gazdasági intézetbe, mert Ajtay tiszteletes ur ide küldötte, hogy tanuljanak kertészetet, méhészetet és más gazdaságot. Csak hallani kellett azokat az ifjakat s az ember tisztában volt, hogy ki Ajtay János Homoródmáson.

S még neki is akadt ellensége, mert az igazság útjáról, még a hívei kedvéért sem tért le. Inkább harcolt éveken át, amíg mindenki meggyőződött, hogy neki, s csak neki volt igaza. De az igazáért keservesen megfizetett hosszú, izgalmasan álmatlan éjszakákkal. A 40 évnél hosszabb harc felőrölte erős, izmos szervezetét s december 18-án váratlanul elhunyt.

Hét gyermeke siratja keservesen Ajtayt, nyolc gyermek és több unoka könnyez még mindig és ezután is sokáig Fazakasért. A három özvegyet — hisszük — gyöngéd figyelemben részesíti a gyülekezete, mert csak akkor látjuk kit vesztettünk, amikor már nincsen közöttünk!

E három nagy pap emlékét idézzük népünk elébe és kérve kértünk ifjakat, öregeket, gondoljanak szeretettel és hálás érzéssel rájuk. Ha eddig nem vették észre mit adtak nekik, most vegyék észre, hogy mindenik a legdrágábbat, életét áldozta érettök, a nyájért, mert ők Jézusnak igaz és hű követői, az életben megvalósítói voltak. Nagyságukról, jóságukról nem szólnak világrónikások, de az Unitárius Közlöny ezzel a visszaemlékezéssel tartozott. E sorok írója hálás szeretetét tolmácsolják a néma betűk. *Dr. Boros György*

Az égiek találkozója.

Szerző felolvasta a kolozsvári unitárius kollégium vendiákjainak találkozóján.

A vendiákok találkozásának a meghívója az égbe is eljutott. Nagy forrongást keltett a hír a mennyei vendiákok körében. Mi célja lehet odalent az összejövetelnek? Bajt jelent-e vagy örömet? Ünnepegni akarnak-e földi vendiákok, vagy gyásztort rendezni?

Egy kis csoport — az égi consistorium tagjai — tisztában voltak a helyzettel. Tudták, hogy a közelmúlt években milyen rettenetes megpróbáltatások szakadtak a látható egyházra. Sokszor ültek tanácsot a földi bajok megbeszélésére, voltak, akik állandóan figyeiték, hogy miként hanykolódik odalent a sötét háborgó vizeken a szentegyház hajója. A vendiákok meghívója sem lehet egyéb, mint a szentegyház hajójának vészjele, amely az evezők és vitorlák mellé szólít minden épkez-láb embert.

De a mennyei sereg közkatonái nem voltak beavatva a földi szentegyház újabb történetébe. Riasztó hírek szálltak szájról-szájra és egyre hangosabban zengett a kívánság: találkozóra kell hívni az égi vendiákokat is!

A nyugtalan leílek Dávid Ferenc elé járultak és kérve-kérték, hogy hívja össze a találkozót.

— Jól van — mondotta a hitszerző apostol — ég és föld értsen egyet a szentegyház oltalmazásában. Menjetek szét és szó-lítsátok nevemben mindazokat, akik évszázaknak forgásán az egyház anyai kebelén serdültek emberekké . . .

A hívó szóra legott százával, ezrével és tizezrével sereglettek a boldog lelkek a találkozás helyére. Legelőbb jöttek a consistorok és komoly, nagy méltósággal telepedtek a hosszú asztal mellé.

Asztalfőn ült Dávid Ferenc, tekintetén a lángész fénye és vértanúság dicsősége. Dávid Ferenc jobb kezénél hittől és jó szándéktól sugárzó, királyi tekintettel ült János Zsigmond fejedelem,

balkarjánál Székely Mózes fejedelem, szellemarcán óriási sebekkel, amiket hitéért, nemzetéért hősi tusán szerzett.

Az asztal két oldalán három és félszáz esztendő történetének kimagasló alakjai foglaltak helyet: huszonnégy püspök, harminc főgondnok és a jóltevők rendjei. Egy ponton kiváltképpen fényesség ragyogott: Brassai Sámuel szelleme szórta ott a sugarakat környezetére, körülötte a professzorok komoly szellemarcai.

Az asztalt a véndiákok ezrei állották körül, mögöttük az érdeklődő hívek beláthatatlan sokasága hullámozott.

Dávid Ferenc megjelölte a tanácskozás célját. A cél nem egyéb, mint a földi szentegyház dolgát mérlegelni és megállapítani azokat az eszközöket, amelyek a földieket kiragadják a szorongatósok kinjából, a megboldogult lelkeknek pedig visszaadják égi nyugalmaikat.

Először a püspökök főbbjei szólaltak föl. Enyedi György, aki legyőzhetetlen könyvet irt az unitárius vallás védelmére; Beke Dániel, aki a dési egyezkedésen a hit igazságaiért kemény tusát vivott a fejedelmi önkénnyel; Koncz Boldizsár, a káté írója; Szentábrahám Mihály, aki hatalmas rendszerbe foglalta az unitárius hit tételeit; s végezetül a két költő-püspök: Székely Sándor és Kriza János. Mindnyájuknak ékes szava akörül forgott, hogy évszázak során milyen tűzpróbákat állottak ki az unitárius hitelvek, milyen kitartással küzdöttek a főpásztorok, hogy kivivják a világ törvényeinek egyenlő mértékét az unitárius hitvallók számára.

A törvény emlegetése egy férfiut készítetett szólásra, akinek szeméből éles ész, nyíltság és határozottság sugárzott. Mikó Lőrinc volt ez, az egyház egykori nagyszellemű jogtudósa.

— Édes atyámfiai — szólt Mikó — azt hiszem, hogy tárgyalásunk nem halad helyes nyomon. Püspök uraim megnyugtattak ugyan hitünk igazságainak rendületlen állapotáról, ámde nem ott van a baj: utódaink vergődését odalent nem valami hitviszály, nem valami elvi harc okozza. Nem a hit tételei forognak odalent veszedelemben, hanem az *intézmények*, első sorban az *iskolák*, amelyek a hitnek mindenha megtartói voltak. A fa áll még koronástól, de a föld elvéttetett gyökeréről és immár a lassu elsorvadás vagy vihar érkeztével hirtelen kidőlés fenyegeti. Erről kell megnyugvást szerezniük édes atyámfiai: a földi egyház intézményeinek jövődjéről. Én tehát azok szavát szeretném hallani, akik püspök uraim oldalán a szentegyház külső épületét, iskoláit, intézményeit szívük szerető gondjának tekintették. Hallgassunk meg valakit a Főkurátorok sorából! . . .

Lassu morajlás szaladt végig az áldott lelkek gyülekezetén. Ki fog felszólalni a harminc főgondnok közül?

A tekintetek rendre egy őszfürtű, nemes és jóságos arcú férfiú felé fordultak.

— Édes testvéreim — állt fel szólásra Petrichevich-Horváth

Ferenc, aki másfélszáz évvel ezelőtt vetette latba minden munkásságát új iskola teremtéséért — édes testvéreim, tudvalevő dolog, hogy azok az emberek, akik cselekedni szoktak, nem urai az ékes beszédnek. Engedjétek meg tehát, hogy én is rövidre fogjam az én szólásomat. Tagadhatatlan, édes testvéreim, hogy én és az az én főkurátor társaim a magunk idején megtettük a *minden napnak* és *minden esztendőnek* dolgát a mi kicsiny egyházunkért. De, jól tudjuk, voltak nálunknál messzibbre tekintő, buzgóbb és emelkedettebb lelkek, akik nem a máért, hanem a messze jövődőlást, maradványról maradványra szálló eredményekért dolgozták és áldozták életüket. Vajjon nem az ők életművét tamadta-e meg mostan odalent az idők gonoszsága? Bizony, mondom, őket illeti most minden panasz és minden meghallgatás: szóljanak a mi áldott *jóltevőink!*

Remegő kiáltások hangzottak mindenünnen, a szellemajkáról.

— Halljuk, halljuk a mi áldottainkat! Halljuk szentegyházunk drága jóltevőit! . . .

Augusztinovich Pál széttekintett: vajjon nem kíván-e másvalaki szólani, majd felállott és szenvedő arccal nézett a gyülekezetre.

— Mit mondjunk mi tinéktek szerelmes atyámfiái, micsoda biztatást szóljunk tinéktek a busulásnak és kétségnek emez óráiban? Mit szóljak én kiváltképen, akinek minden áldozatát elseperte az időknek gonoszsága? Széles határokat hagytam az én szentegyházam táplálására és ma keskeny barázdákat is alig bírhat belőlük, szegénység szorongatja azokat, akik bővöködhetnének szeretetem gyümölcséből, szárnyaszegetten vergődnek, akiknek fényes magasságokban kellene repülniök. Biztatást szólani, vigasztalást venni, szerelmes testvéreim? Bizony mondom néktek, sirván sirathatjuk a mi földi egyházunknak mind jelenvaló állapotát, mind eljövendő sorsát! . . .

Augusztinovich beszédét hallván, a gyöngéd lelkek fölindulának és sirásra fakadozának. Micsoda itéletidő szakadt a földi egyházra: erőhatalommal rontják, ragadozzák, amit a szeretet épített.

Egy hangos jajszó tulszárnyalta a kesergő lelkek morajlását.

— Hiába áldoztam életemet az én szerelmes atyámfiáiért! Hiába vontam meg magamtól a betevő falatot is órettük: nyomoruság árja veszi körül az én szeretteimet . . . — hangzott a meg-rázó panasz.

A sokaság megilletődve nézett a zokogó lélekre. Berde Móza . . . hát az ő hatalmas áldozata is elpusztult a sors kegyetlen fordulatan.

— Hiába éltem, hiába éltem! — tördelte a lélek zavart, földult tekintettel.

Résztevő szívek síettek hozzája, Benczédy Gergely gyöngéd szóval próbálta vigasztalni.

— Berde bácsi nyugodjék meg, ma is áll a gyönyörű iskola;

Misszió.

Helyzetünk komolysága.

Már jó ideje, hogy a sors forgó kerekén valami új, ismeretlen világba érkezünk. Próbálgatjuk, de olyan nehezen találjuk meg helyünket az új viszonyok között.

Megfeszítjük minden erőnket, hogy tisztán lássunk — s mégis állandóan homályban bolyongunk. Tájékozatlanok vagyunk és határozatlanok a teendőnkben.

Engedelmes gyermekek módjára megpróbálkozunk a lehetetlen végrehajtásával is, hogy egyengessük a béke és megértés útjait, — s még méltányosságot sem találunk sehol. Példás életre törekszünk s napról-napra meglepetve látjuk, hogy járatlanok vagyunk az erkölcsben, tanulatlanok a törvény és igazságszolgáltatás gyakorlatában.

Tudatlanságunkban elindulunk ígéretetek után s az örökös csalódás már-már utolsó szemeit morzsolja megmaradt bizalmunknak. A megújuló és növekedő gondok között emésztiük folytonosan magunkat, de nyugvó pontra jutni nem tudunk, hogy alkotó munkához kezdhesünk. Sokszor csüggedés fog el, mikor erőnk teljességére volna szükség a küzdelemben, máskor elpirul arcunk a méltatlanságok miatt s a merész támadások ajkunkra fagyasztják a szót és mi némán hordozzuk a megalázás szenvedéseit.

Szomorú világunkban csupán ősi hitünk élteti reményünket a jobb jövőben.

Hitünk az egyetlen menedék, hol megnyugszik zaklatott lelkünk s új erőt meríthet a további harcra.

A hitet az egyház ápolja, melynek vállaira egy idő óta szinte hihetetlen terhek és kötelességek nehezülnek. S a feladat annál nagyobb, mert úgy a valláserkölcsei élet fenntartása, mint egész szellemi életünk és összes értékeink védelme, kulturánknak és jövőnknek a biztosítása az egyházra néz.

Tudunk-e hát hitünkért és egyházunkért áldozatot hozni, amikor minden azt mondja, hogy csak önmagunkban bizhatunk s anyanyelvünk és egész művelődésünk a megértő lelkek áldozathozatalától függ?

Ha az emelkedett gondolkozás s az igazság szeretete valaha kölcsönzött kitaró erőt a nemesen küzdőknek, most mindannyiunk fenkölt gondolkozására, megértő szeretetére s a lelki erő hatalmára igazán szükség van.

Helyzetünk komolyságának a méltó felismerése: multunk megbecsülésének és jövőnk biztonságának a hirdetője.

Miért hát a bűnös közöny anyaiak részéről az egyházzal és annak intézményeivel szemben, amikor az események hangosan kiáltják, hogy hitbéli örökségünk mellett más életbevágó érdekek

védelme és ápolása is csak az egyháztól várható? Ez a körülöttünk tomboló önző és érdekhajhászó világ elhomályosíthatja-e bennünk a nemesebb gondolkozást és meggyöngítheti-e féltve őrzött eszményeink szeretetét? Hát ősi hitünknek az ereje, szépsége és igazsága elveszítette volna a történelem folyamán sokszor megcsodált hatalmát, mely az eddig vallási elfogultság miatt hozzáférhetetlen országokban ép most végzi az unitarizmus érdekében uttörő munkáját?!

Lehet-e, hogy az unitárius vallás szülőföldjén, Erdély székely falvaiban és városaiban meglankadjon a hitigazság ereje, melynek a tudatában egykor élete árán védte a nép hitét? Hol vannak a falvak, a városok, egész vidékek ébresztő kürtösei, akik messzehangzó szavukkal, példaadó magatartásukkal és nemes tetteikkel megmozgatják a lelkeket és beleírják a szivekbe, hogy — ma különösen — legdrágább kincsünk: hitünk és egyházunk szeretete, mely nemcsak tűrni és remélni tanít, hanem abból táplálkozik egész életünk?!

Emberek, gondolkozatok, csüggedők és bizakodók feleletet várnak!

Kovács Lajos

Kulturmunka a falvakon

Hol kezdjük el?

Valahányszor a falusi népélet sok-sok elmaradottságát szemlélem, egy-egy kietlen, kopár pusztaság áll előttem. S mikor a sárgult avaron az első zuzmara megjelenik, mikor a téli zsibbadás megfogja a lelket s a szürke halotti csend szétterpeszkedik a tájon, valami olyast érzek, ahogy Petőfi danolta: „Hej mostan pusztá ám igazán a pusztá!”

Megszűnt a munkazaj, megállott a falu lüktető szivverése s mintha az idő is megállott volna fölötte. A hallgató, siri csöndet nagynéha veri fel egy elnyujtott részeg kurjantás, vagy a levegőben koválygó fekete szárnyas egyhangu, siralmas beszéde. Vannak, kiket tulságosan hatalmába kerít ez a sivár kép s a szálldosó varjak sötét világnézete. Ennek hatása alatt egy lemondó kézlegyintéssel intéznek el mindent. Hiábavalóságok hiábavalósága — mondják, a falut az éktelen sárból, a maradiságból nem lehet kiemelni. Korlátolt, ősi vad hajlamokkal jött a világra s úgy is fog kimulni, mert ez a végzete. Ezzel a ferde felfogással aztán a könnyű lelkiismeret behuzódik a maga sötét csigaházába s egykedvűen nézi onnan a világ folyását. Nem érdekli, nem nyugtalanítja a halálraítelt falu, száz meg száz embertestvérének sorsa.

De akinek lelkiismerete éber, akinek lelkéből az élet mindennapos vad hajszája még nem oltotta ki az eszményekért való nemesebb lángolást, akinek szeme és szive van, az hamar fölismeri a bajt és átérzi a közös emberi sorsot.

Ha igaz az a példaszó, hogy „alkalom szüli a tolvajt“, annak

Nők világa.

Nov. 29-én, és dec. 6-án folytatódott és fejeződött be a kolozsvári unitárius „Nőkszövetsége“ által rendezett előadások sorozata. Előbbin Kovács Dezsőné*) urnő, utóbbin Dr. Várady Aurél tartott érdekes, magas nivóju előadást. A „Nőkszövetsége“ választmánya e helyen is hálás köszönetet mond az összes előadóknak.

Meghatóan szép *karácsonyfa-ünnepet* rendezett, ugyancsak a „Nőkszövetsége“ dec. 19-én az unitárius kollégium tornatermében. A nagy terem egészen megtelt érdeklődő szülőkkel s az édes várokozástól kipirult arcu, mosolygó gyermekekkel.

Az iskolás gyermekek éneke után dr. Boros György főjegyző mondott imát. Karácsonyi vers után bájosan megható kis szindarabot mutattak be az unitárius elemi leányiskola növendékei, melyet ismét karácsonyi vers követett.

Műsor után a „Nőkszövetsége“ választmánya kiosztotta ajándékait. Minden jelenlevő gyermek cukorkát és almát kapott. A szegény sorsuak még ruhát, vagy cipőt is kaptak.

A Választmány e helyen fejezi ki hálás köszönetét mindazon unitárius és más felekezeti testvéreinknek, kik karácsonyfa ünnepünkre adakozni szivesek voltak. Ü. K.-né.

Kötöke. A kolozsvári D. F. egyleti „Nőkszövetsége“ 1927. január 11, február 8, március 8 és április 12-ik napjain délután 5 órai kezdettel házias jellegű kötökét rendez az unitárius kollégiumban.

A szövetség szivesen lát minden unitárius asszonyt és leányt kézimunkával. Szórakoztató és komoly irányú műsorról gondoskodunk.

Célunk: A szeretet és összetartás ápolása által a közjónak munkálása. Kolozsvár, 1926. december 8.

Dr. Boros Györgyné
üggy. alelnök.

Ürmösi Károlyné
főtitkár.

oo

Egyleti élet és munkásság.

Karácsonyfa-ünnepély Brassóban. A brassói D. F. Nőegylet évek óta karácsonyfa ünnepélyvel örvendezteti meg a szegénysorsu iskolás gyermekeket és más szegényeket. December hó 19-én állították fel a karácsonyfát s annak égő gyertyái alatt kedves ünnepély keretében osztották ki azokat az ajándékokat, melyeket önkéntes adományokból és a Nőegylet lelkes tagjainak gyűjtése folytán összehozhattak. Az ünnepély karácsonyi énekkel kezdődött, melyet József Domokos tanító vezetése mellett az iskolás

*) Előadása a Véndiákok lapjának karácsonyi számában olvasható.

templomi vegyeskar női kara, bibliamagyarázattal szolgált Ekárt Andor lelkésznev., szavalt Török Elek hallgató s Vallás és élet címen felolvasott Dr. Kiss Elek dékán. Harmoniumon játszott Wohlfahrt Lőrinc, szavalt Pethő István hallgató, énekelt a nagyenyedi Iparos Dalárda. E vallásos délután minden tekintetben magas színvonalu volt s az óriási közönséget láthatólag meglepégedéssel töltötte el. Az Emke-kávéház helyiségeiben tartott műsoros estén énekelt az Iparos Dalárda, az amerikai unitáriusokról szabadelőadást tartott Szent-Iványi Sándor lelkész, szavalt Fikker János hallgató, felolvasott Csongvay Lajos hallgató, monologot adott elő Péterffy Mihály hallgató, énekelt a templomi vegyeskar. A termekben alig férő közönség a legmagasabb szellemi élvezetben részesült s a fáradságos munkát végzett előkészítők is érezhették, hogy jó szolgálatot tettek az erdélyi magyar unitáriuzmusnak.

Rev. Hankinon Frigyes unitárius hittestvérünk, volt londoni unitárius lelkész a karácsonyi ünnepeket az idén is Kolozsváron töltötte el dr. Kiss Elek dékán családjánál s amidőn örömmel említjük fel, hogy a segesvári unitárius egyházközség számára a „Cseregyerekek“ c. darab előadhatási jogát csaknem ingyen szerezte meg nagy ismeretsege folytán s így kb. 1500—2000 leut takarított meg, felhívjuk olvasóink figyelmét az Ujságnak ujévi számában megjelent „Rabindranath Tagore“ c. cikkére, valamint később megjelent más igen érdekes cikkekre is. Az ő ismertetése alapján az Inquirer dec. 11. számából közlünk egy pár érdekes dolgot *Thomas Mott Osborner*ről, aki 67 éves korában október 20-án meghalt. Ki volt e férriu? Ez amerikai állampolgár volt s New-York államhoz és az Unitárius Társaság tagjai közé tartozott. A börtönügy reformjával foglalkozott állandóan s e tekintetben egyike a legnagyobb embereknek. Alávetette magát annak, hogy olyat tett, hogy bírósági ítélet alapján börtönbe juthasson s ott tanulmányozta a börtönügyet. Nemes törekvéseit széles körben megbecsülték s érdekesnek ígérkezik, hogy összehasonlítást vonjunk az egykori B. Eötvös József közt és között. Az Ujság hasábjain szintén jelenni fog meg róla egy cikk Hankinontól.

Egyházunk németországi látogatója. Egyházunknak érdekes vendége volt a közelmúltban. Fröhlich Károly szászországi (schmeckwitz) evangélikus lelkész ur több mint hat hétig időzött körünkben az unitárius egyház multjának és jelenének tanulmányozása céljából. A fiatal és nagyképzetségü lelkész beható információkat szerzett az egyház megalakulásáról, Dávid Ferenc munkásságáról, mai teológiai felfogásunkról és lithurgiáinkról. Könyvtárunkat buzgón látogatta s látszott rajta, hogy a rendelkezésére álló rövid időt a lehető legalaposabban, igazi német szolgálommal és kitarással ki akarja használni. Megbízatását a marburgi teológiai fakultástól és Ihmels drezdai evangélikus püspöktől kapta. A teol. tanári karának fölkérésére két rendkívül érdekes előadást tartott a

napjainkban divatos „Német teológiai irányokról“. Ez előadásokat szépszámu előkelő közönség hallgatta végig. Nekünk nagy öröm volt, hogy a komoly és szerény német evangélikus lelkész körünkben üdvözölhetjük, és örömmel látjuk az ő közöttünk való megjelenéséből, hogy Németország vezető evangélikus körei érdeklődnek a mi egyházunk iránt. Ohajtandó s ezt reméljük is, hogy az ő közvetítésével szorosabb kapcsolatot tudunk fenntartani a német-liberális vallásos irányzat és egyházunk között.

Citron Hermáné bözödi kereskedő ifju neje szüil. Stein Ella házasságának egy éves fordulóján, életének 20-ik évében, hosszú szenvedés után meghalt 19.6 október 18-án, hátrahagyván 10 napos kis leányát. Emléke legyen áldott, pihenése csendes. Férje ezuton kívánja értesíteni kereszturni unitárius gimnáziumban végzett régi iskolatársait.

Harangszentelés és a hősök emlékoszlopának leleplezése Firtosmartonosban. November hó 14-én kettős ünnepe volt Firtosmartonos unitárius egyházközségnek, az egész falunak és vidékének, mert nagyszámu ünneplő közönség volt jelen a közel és távol vidékről is. A harangszentelés magasztos ünnepén imát és ünnepi beszédet Gyulai Árpád korondi lelkész mondott. Majd a harangbeszerzés körülményeit vázolta Katona Ferenc helybeli esperes, elmondva, hogy a harang alaptökéjének alapját a „Nökszövetség“ vetette meg; de sem ezt, sem a hivesek áldozatkészségét, sem a presbiterium önként felajánlott adományát nem kelle igénybe venni, mert idsb. Szentpáli Mózes önmaga vette meg a szépen szóló harangot, hogy háláját és szeretetét kimutassa egyháza iránt. Templomi szertartás után az ünneplő közönség néma csendben, mintegy gyászmenetté alakulva haladt le a templom feljáratánál elhelyezett emlékhöz, mit a kegyelet a falu hősi halottjainak emelt. Id. Máthé Lajos váraljai lelkész mondta a mindenkit megható felavató beszédet, melynek végeztével lehullott a lepel a szép márványemlékről, melyben 36 hőskatonának neve aranybetűkkel van bevésve. Következett az emlékhöz megkoszoruzása. Szentpáli Elek és Szentpáli Zsuzsika szavalata közben koszorut helyezett az emlékhöz a gyászoló édesanyák, hitvesek és árvák nevében, továbbá a Nökszövetség nevében és adományából az elnöknő Katona Ferencné, a talapatot pedig a leányok élővirág koszorúval izezték. Az emlékoszlop beszerzésének történetét ifju Vass Antal ismertette, előadva, hogy az emlékmű árát egyesek adományai mellett nagyobbára a Gálffy Ferenc tanító vezetése alatt álló ifjusági egylet gyűjtötte. Majd József János szép alkalmi költeményét szavalta el Gálffy Ferenc tanító. Vezetése mellett egyházi éneket és egy alkalmi dalt énekelt az ifjusági énekkar. Gáspár Ferenc helybeli kőfaragó-mester saját ez ünnepre irt versét mondta el.

A gyönyörű verőfényes őszi nap meleg sugaraival mintegy enyhítette a szivek mélyén rejtőző bánat fagyasztó keservét s a közönség Istenbe vetett bizalommal oszlott szét.

: Hiszünk az igazi élet értékében.

Egy jelenvolt.

Irodalom.

Gyallay Domokos: Vaskenyéren. Történeti regény.
Kolozsvár, 1926. Minerva R.-T. kiadása. Ára 80 leu.

A napokban hagyta el a sajtót ez az izléesen kiállított könyv, mint a Pásztortűz könyvtár 9-ik darabja. Illik róla bővebben megemlékeznünk nemcsak azért, mert szerzője szorosabban is hozzánk tartozik s mert regényének tárgya olyan, amely minket közelebbről érdekel, hanem, mert ez a könyv, mint irodalmi termék is, méltán figyelmet érdemel.

Erdély történetének egy színesen, korhűen megrajzolt kis részletét foglalja magában ez a könyv, mely drámai mozzanatokban, tragikus fordulatokban annyira gazdag, hogy nehezen teszi le az ember a kezéből, míg végére nem jutott. A tizenhét század elején folyik le az esemény, abban az időben, midőn a török hatalom megszűnése után a császári hadsereg tartja megszállva Erdélyt Rabutin tábornok vezetése alatt; az elcsigázott hadak itt akartak Erdély borain és buzáján erőre kapni, másrészt pedig a bécsei kormány a törökpárti hazafiakat akarta sakkban tartani hadseregével. Am az erdélyi „kurucok“ apokaliptikus várakozással várják az események olyan fordulását, hogy lerázzák nyakukról az idegen hatalmat. Várják a pillanatot, amikor fegyvert foghatnak s kivívhatják Erdélynek annyiszor letiport függetlenségét. Minden szem lesi, várja Rákóczi Ferenc megmozdulását.

Ebben a keretben mozog a regény izgalmas cselekménye, melynek végső mozzanata Torockónak Rabutin hadserege által való feldúlása. Torockó-szentgyörgy, Torockó, Torda, Kolozsvár, Gyalu jelzik az érdekes történet főbb állomásait, de elvisz az író a Székelyföldre, a Homoród mellékére is. A korszak jellegzetes erdélyi alakjai elevenednek meg szemünk előtt Koncz Miklósbán, a jeles torockói ifjában, Thorockay Istvánban Aranyosszék főkapitányában, a későbbi kuruc vezérben, Szaniszló Zsigmond tordai alispánban, akinek okos, diplomatikus alakja mesterien megtalálja a nehéz helyzetből való kivezető utat és Jobb Györgyben, a homoródszentpéteri jómódu székely gazdában, akinek mohó lelkesedése, hirtelenkedő szabadság utáni vágya oly szivettépően magyar, vagy jobban mondva székely. Talán minczeniknél érdekesebb Van Norden, a magyar érzelmű kuruclelkű császári segédtiszt, aki hűséggel és lelkesedéssel segíti a magyar ügyet. Erdély szíve dobbanását érezteti meg velünk a kis regény minden fejezete; az erdélyi magyarság nagy erényei és gyöngeségei élnek mozgató alakjaiban. Amilyen élvezet a kitűnő stílusban megírt mű elolvasása, ép oly tanulságos és megrendítő a magyar nagyotakarásnak tragikus végzete, összeomlása.

A mi pedig a regényt különösen is közel hozza hozzánk unitáriusokhoz az, hogy a történet színtere és a szereplők igen nagy része unitárius. Ez sem nem véletlen, sem nem valami szándékos tendencia, hanem a történelmi esemény alapján önként adódó és megérthető körülmény, ami azonban nekünk még kedvesebbé, még vonzóbbá teszi az egészet.

Ezért hívjuk fel különösen is olvasóink figyelmét e könyvre s kérjük, hogy küldjék megrendeléseiket a Minerva részvénytársasághoz, ahol a már jelzett, a mai viszonyokhoz képest olcsónak mondható árban megkaphatják,

Dr. Varga Béla.

Szerkesztői üzenet.

K. L. Zászlószentelési beszéd kiszedve s következő számban jön.
Ki nem jöhetett cikkekért türelmet kérünk.

Szerkesztik: Dr. Kiss Elek, Pap Domokos, Pálffy Márton, Dr. Varga Béla.

Előfizetési ár: Egész évre 60 L. Magyarországra 90 L. Egyes szám ára 8 L. Akik a 60 L.-t egy összegben előre befizetik, a Dávid Ferenc-Egyet rendes tagjainak tekintetnek. Örökös alapítódíj 500 L. Minden pénz Gálfi Lőrinc egyleti pénztárhoz küldendő.

Nyomatott „Corvin“-könyvnyomdában Cluj-Kolozsvár, Str. Iorga (volt Jókai-utca) 17 sz.